

Miljöstörande ämnen i fisk från Stockholmsregionen

Miljögifter i akvatisk miljö

Stockholm, 5 november 2014

Magnus Karlsson, IVL Svenska Miljöinstitutet

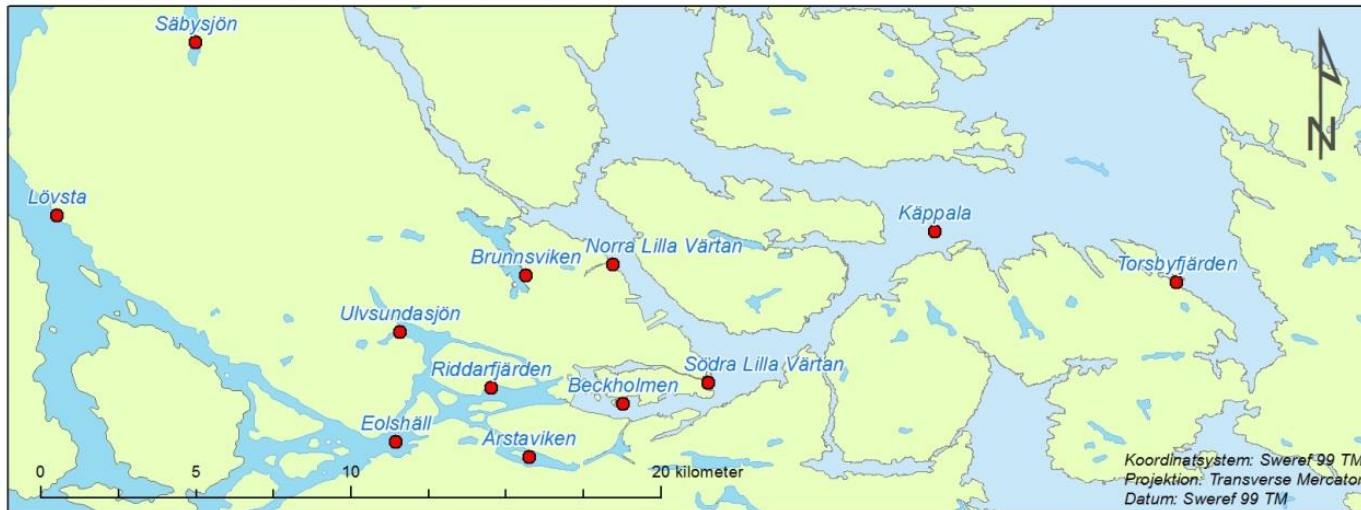
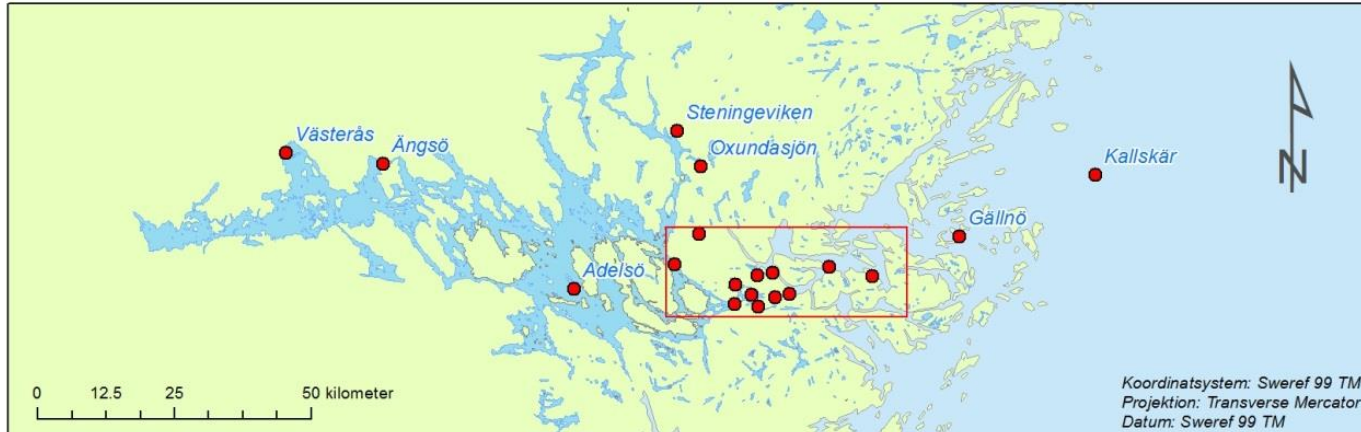
Frågeställningar

- Hur påverkar storstadsregionen sina omgivande vatten?
- Hur förhåller sig halter i fisk i förhållande till miljökvalitetsnormer och konsumtionsrelaterade gränsvärden?
- Ökar eller minskar halterna över tid?
- Är fiskens hälsotillstånd påverkat?

Konklusion

- Halter av de flesta föroreningar som undersökts i fisken har minskat över tid
- Generellt högre halter närmare Stockholm
- På vissa lokaler tydligt förhöjda halter av olika ämnen
- Generellt låga halter i områden där det bedrivs kommersiellt fiske
- Undersökta biomarkörer har inte indikerat nedsatt hälsotillstånd i fisken

Studieområde

Metodik

- Nätfiske efter abborre 15-20 cm (3-5 år)
- Abborre anses stationär → integrator över miljöförhållandena i fångstområdet
- Allmän, används ofta i miljöövervakning gott om jämförelsematerial (IVL biotadatabas, ITM, Hansson et al (2006, 2014), Linderöth et al (2006))

Metodik (forts)

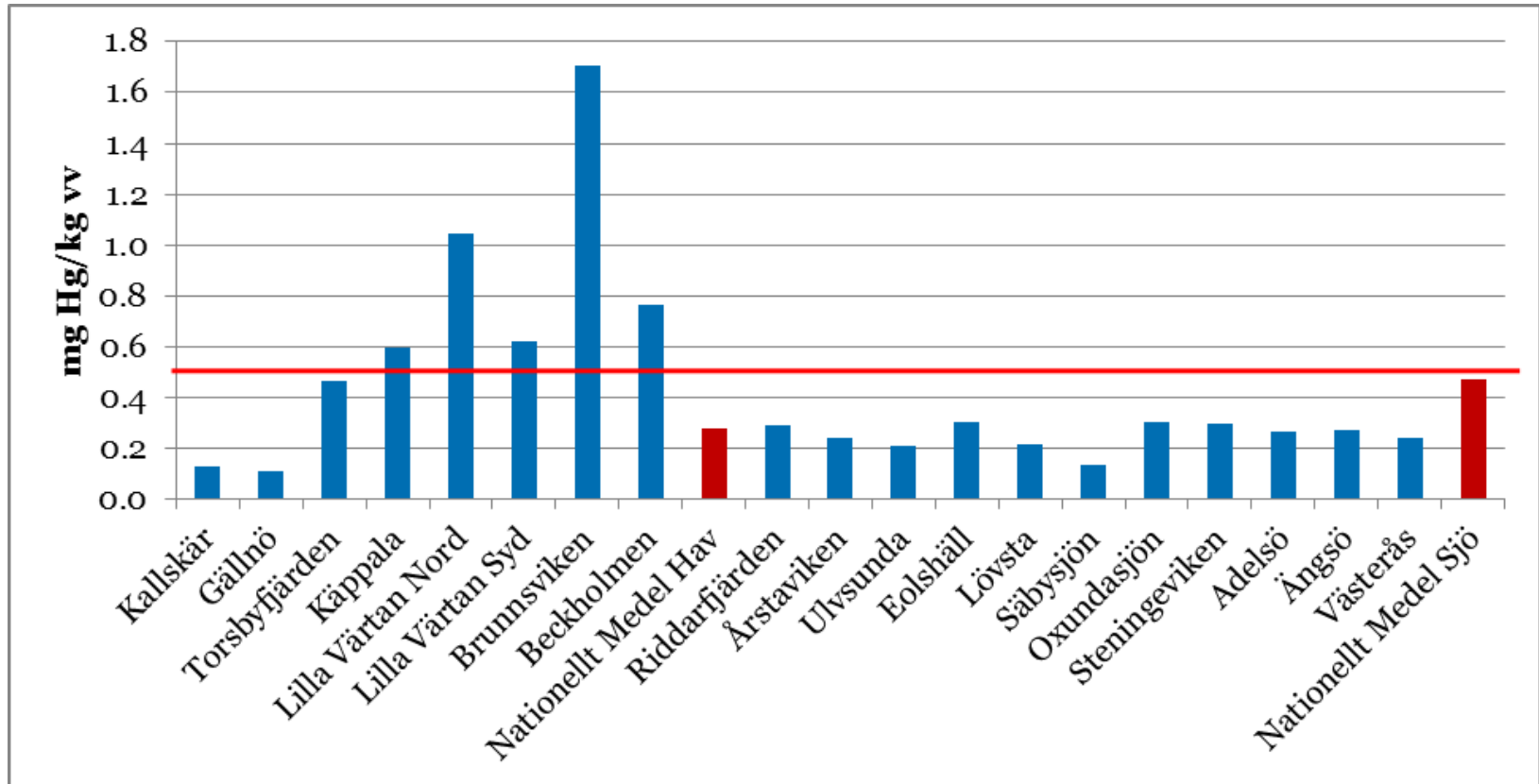
- Preparering och bestämning av morfologiska mått (CF, LSI, GSI, ålder, yttre tecken på skador och sjukdomar)
- Muskelprov för kemisk analys av metaller (As, Cd, Cr, Cu, Hg, Ni, Pb, Zn) och organiska föreningar (PCB, HCB, PAH, PFOS, PBDE, HCBd, PCDD/Fs Sn-Org)
- Halter mätta i muskel
 - Fördel relatera till MKN och konsumtions GV
 - Nackdel vissa ämnen traditionellt mätta i lever, lättare detektera i lever, låg fetthalt i abbormuskel

Gränsvärden och miljö kvalitetsnormer

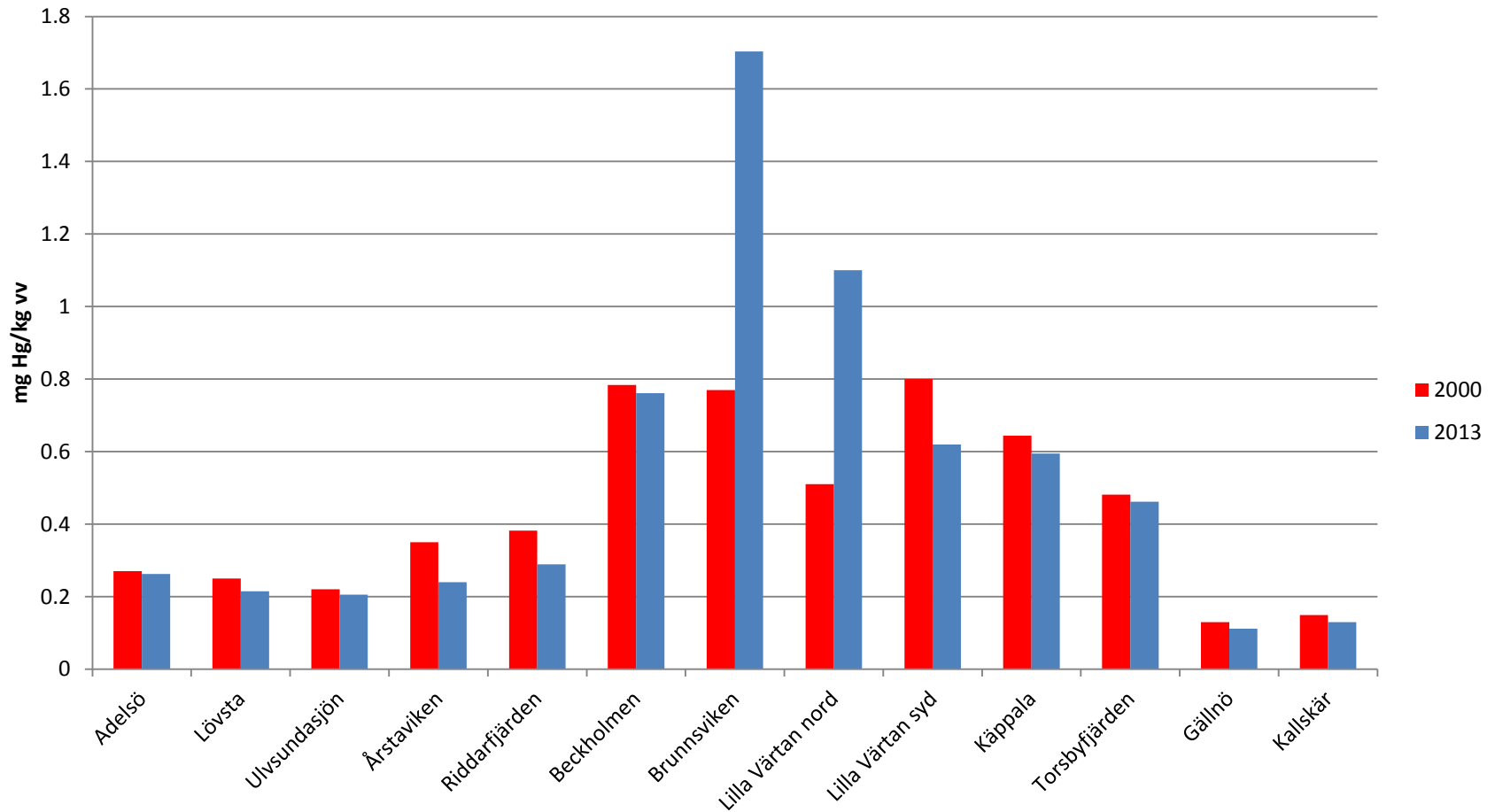
Ämne	Gränsvärde	Referens	Miljö kvalitetsnorm	Referens
Bly	0,30 mg/kg vv muskel	EG förordning 1881/2006		
Kadmium	0,050 mg/kg vv muskel	EG förordning 1881/2006		
Kvicksilver	0,5 mg/kg vv muskel*	EG förordning 1881/2006	20 µg/kg vv	EU 2013/39
Bensapyren (en PAH-förening)	2,0 µg/kg vv muskel	EG förordning 1881/2006	5 µg/kg vv	EU 2013/39
PCDD/Fs	3,5 pg TEQ/ g vv (6,5 pg TEQ/g vv*****)	EG förordning 1259/2011	6,5 p TEQ/ g*****	EU 2013/39
Summa PCB-6**	125/75 µg/kg vv muskel***	EG förordning 1259/2011	125/75 µg/kg vv***	HaV-remiss
HCB			10 µg/kg vv	EU 2013/39
HCBD			55 µg/kg vv	EU 2013/39
SummaPBDE-6****			0,0085 µg/kg vv	EU 2013/39
HBCDD			167 µg/kg vv	EU 2013/39
PFOS			9,1 µg/kg vv	EU 2013/39
TBT	15,2 µg/kg vv muskel	EC, 2005		

Kvicksilver

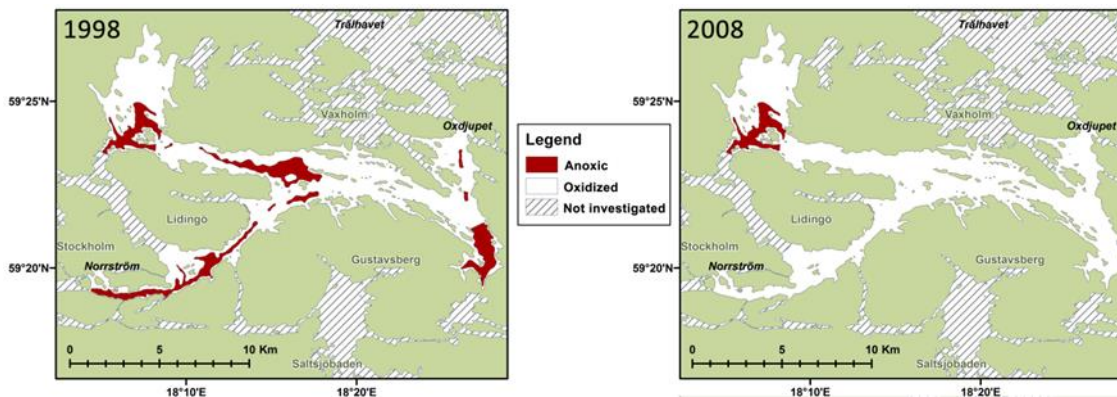
Normerat till tre-hektosfisk (Meili et al., 2004)

Hg jmf med halter från 2000 (Elving 2010)

Hg ökar i ett par områden?!

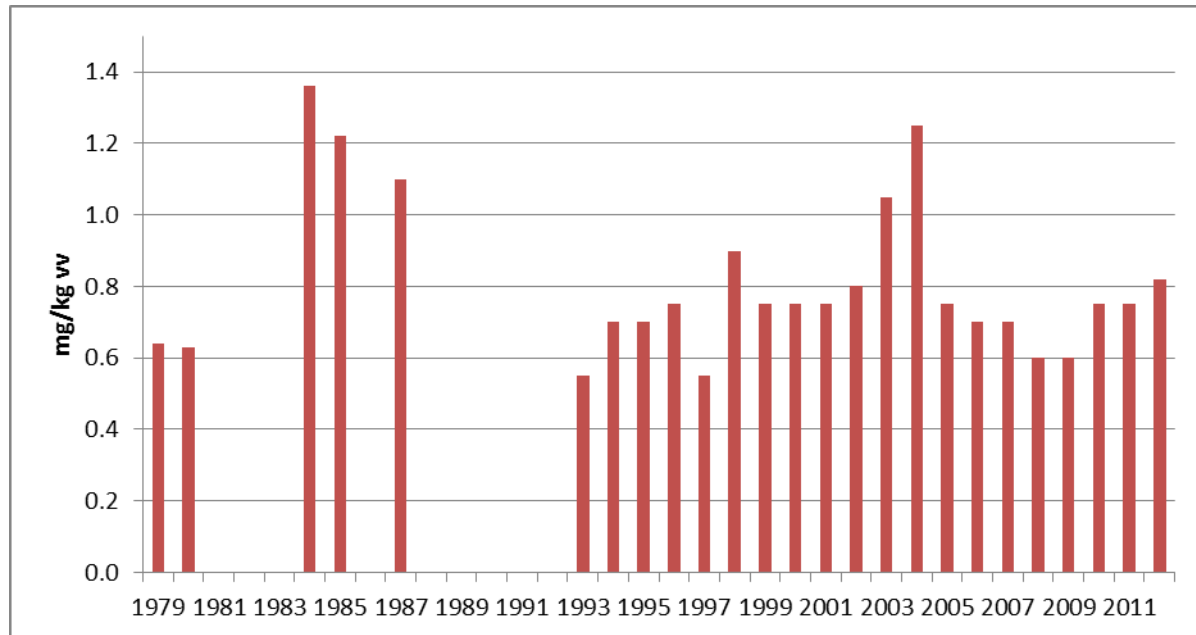
- Mellanårsvariation (Bignert et al., 1994)
- Ökad belastning inte troligt
- Förändrade redoxförhållanden av pumpning i Brunnsviken (Portin, 2011)?

Minskad utbredning av döda bottenar i innerskärgården (Karlsson et al., 2010)

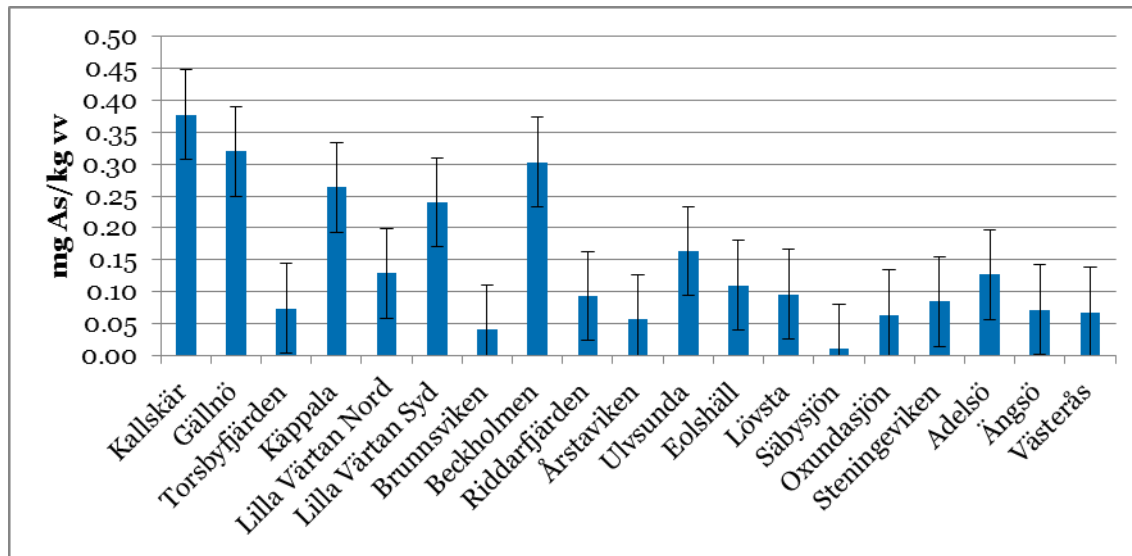
- *Marenzelleria* (Tysklind, 2012)

Grycken – förbättrade syreförhållanden → ökade Hg-halter (Lindeström, 1988)

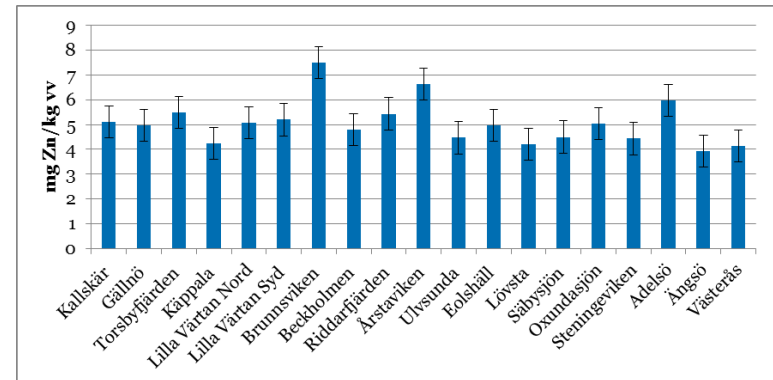
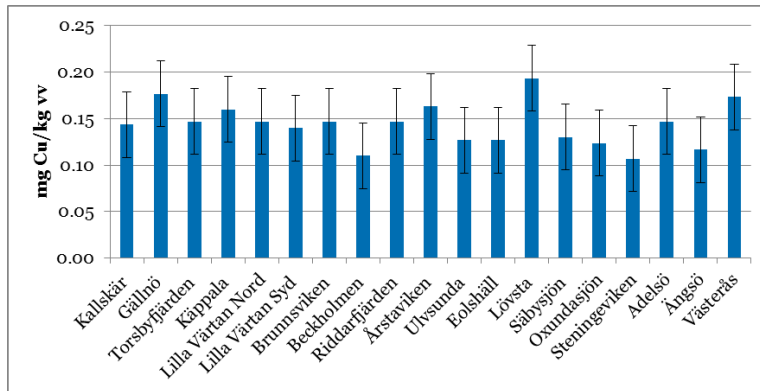
Efter GVT (2014)

Arsenik - gradient mot ost speglar influens av Bottniska viken?

Koppar och zink

- Zink och koppar essentiella, vuxen fisk kan reglera bioupptag och halten av dessa i vävnader. Halt i muskel speglar ej belastning. Halter på samma nivå i alla områden

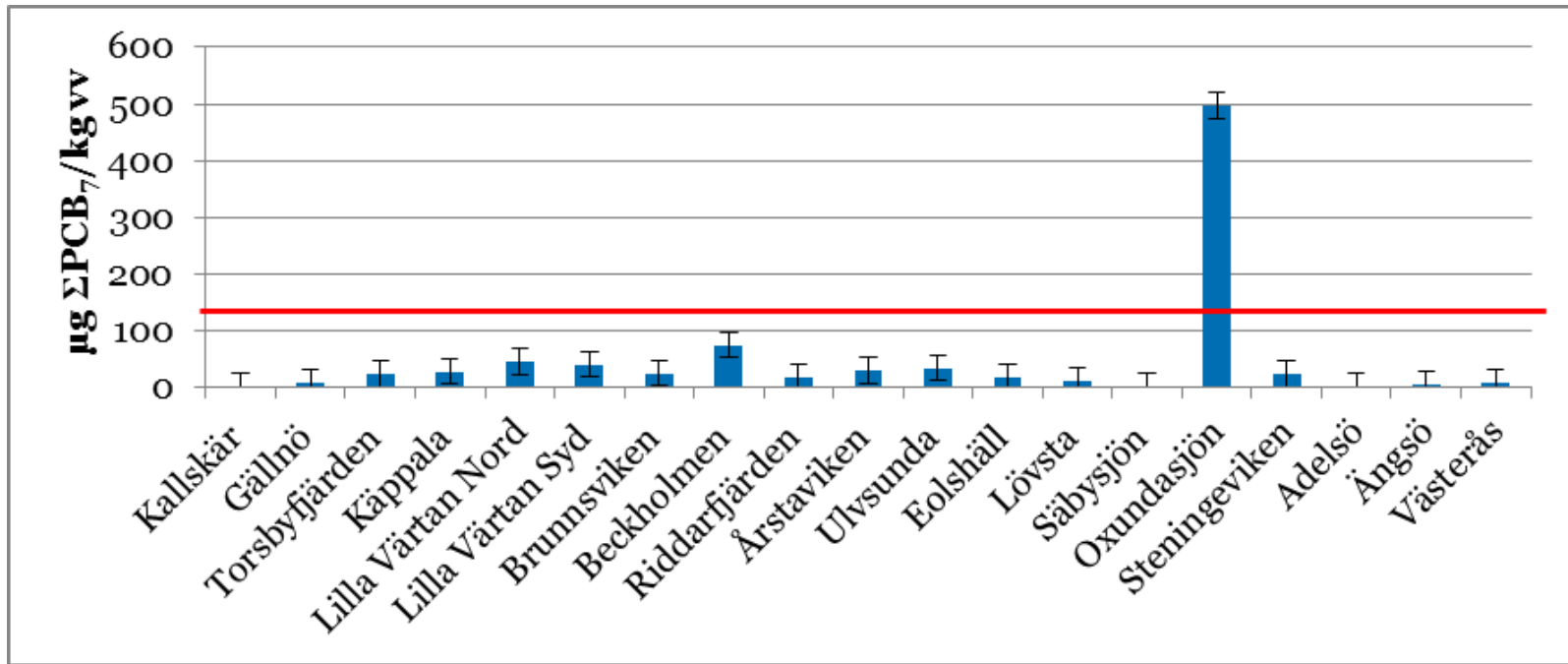

- Exponering för metaller traditionellt mätt i lever- kompletterande analyser Västerås–Ängsö ändrar ej bilden

Övriga metaller under rapporteringsgränser och under gränsvärden

Ämne	Halt (mg/kg vv)	Gränsvärde (mg/kg vv)
Cd	< 0,002	0.05
Cr	< 0,04	
Ni	< 0,25	
Pb	< 0,08	0,30

PCB- kraftigt förhöjda halter i Oxundasjön

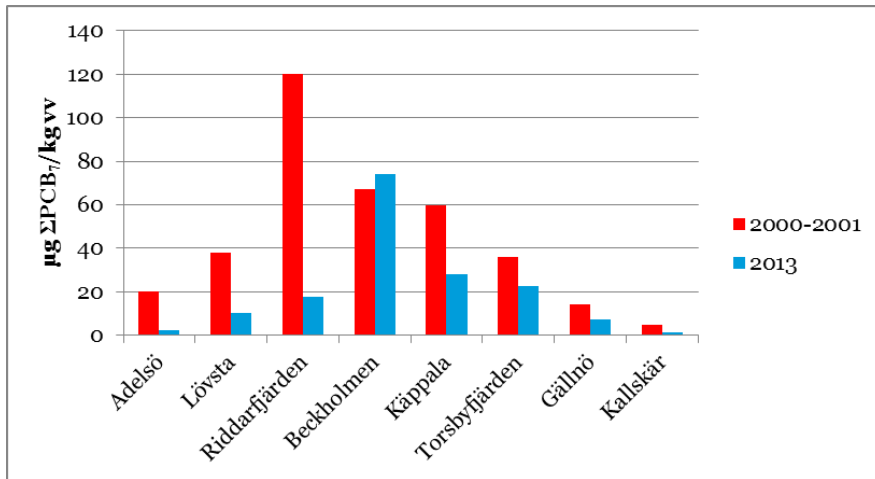

Analyser på gädda samstämmiga (Karlsson et al., 2014)

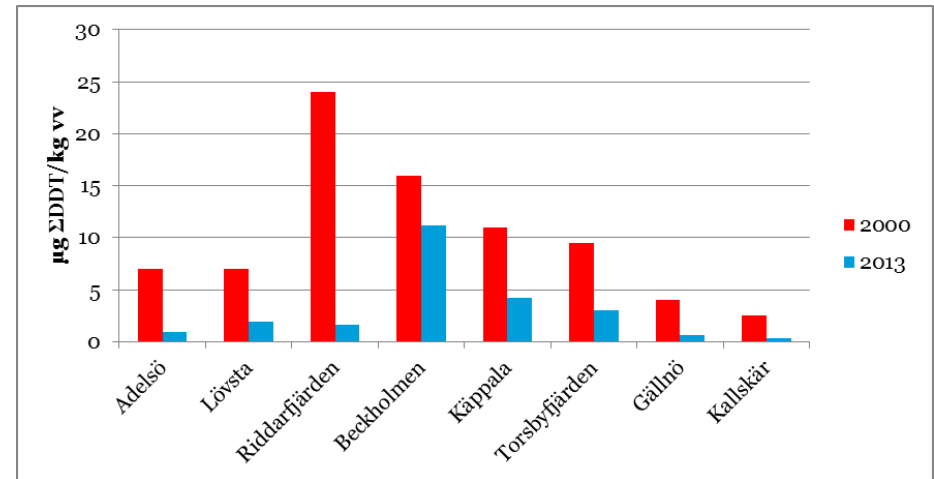
Fångstplats	År		ΣPCB_7 ($\mu\text{g}/\text{kg}$ fv)	PFOS ($\mu\text{g}/\text{kg}$ fv)	Hg (mg/kg fv)
Oxundasjön	2013	Abborre replikat A	430	32	0.11
Oxundasjön	2013	Abborre replikat B	580	17	0.09
Oxundasjön	2013	Abborre replikat C	480	13	0.09
Oxundasjön	2014	Abborre	460		
Oxundasjön	2014	Gädda 1	840	15	0.33
Oxundasjön	2014	Gädda 2	890	20	0.29
Oxundasjön	2014	Gädda 3	800	14	0.16

Höga PCB-halter i mink från trakten har också observerats (Persson et al., 2013)

PCB och DDT jmf mot äldre data (Hansson et al., 2006 och Linderoth et al. 2006) – halterna sjunker, dock större och fetare fisk i t.ex. Riddarfjärden vid den äldre undersökningen

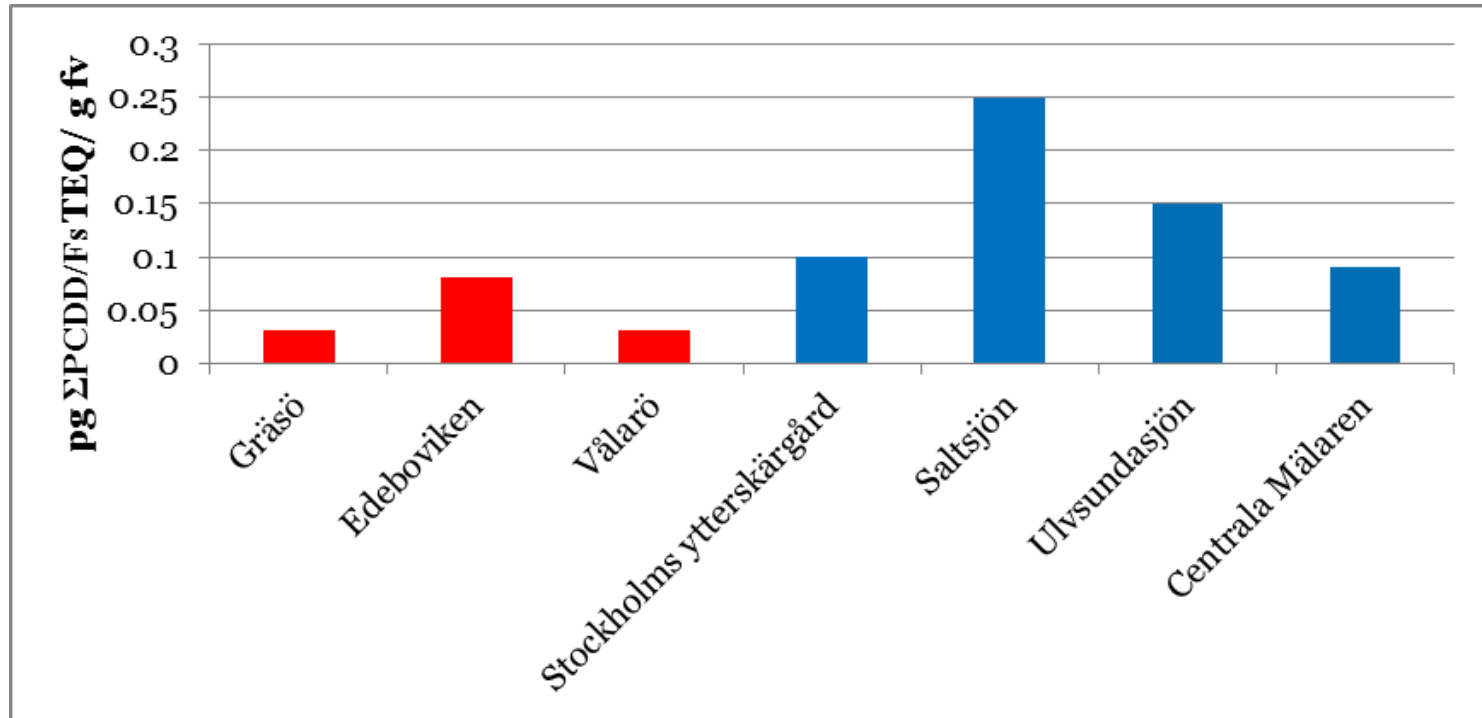

PCB

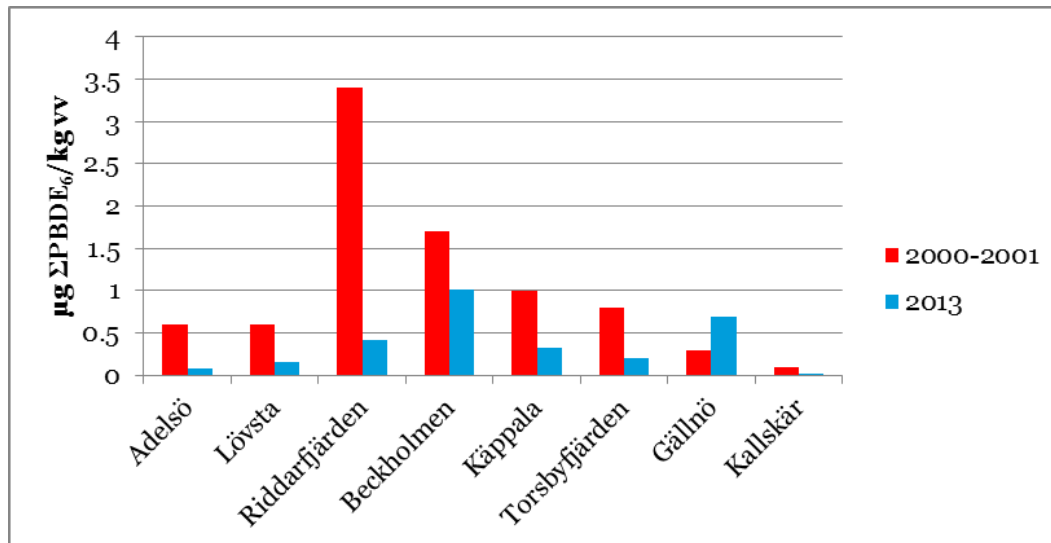
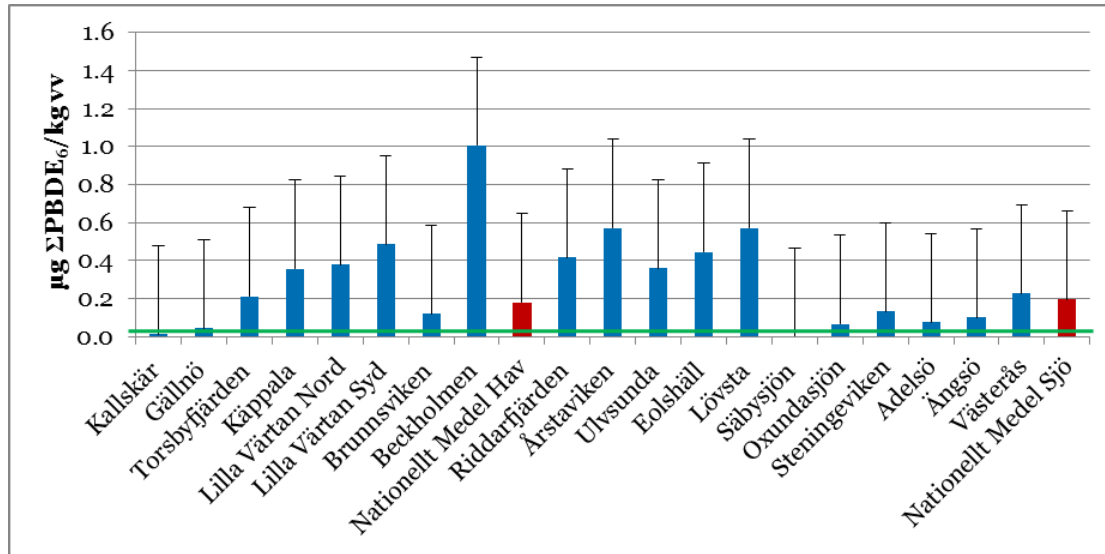
DDT

Dioxiner och furaner

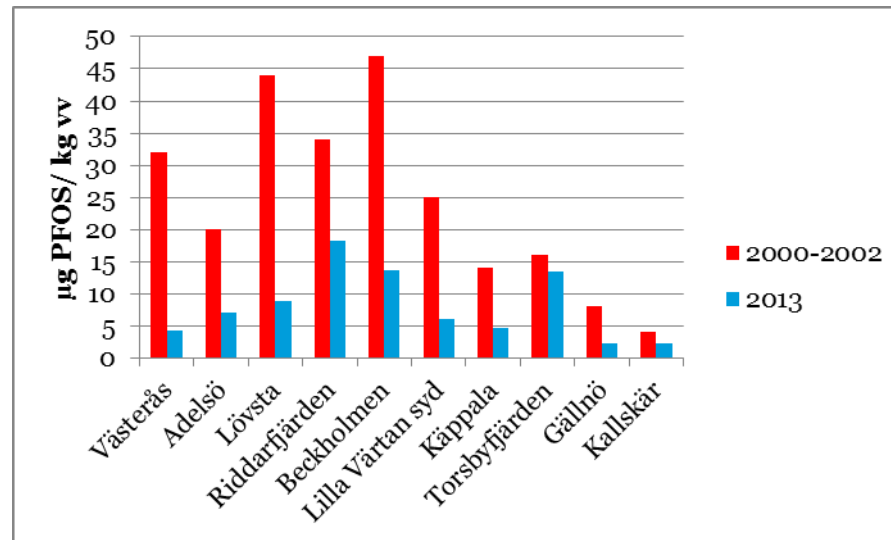
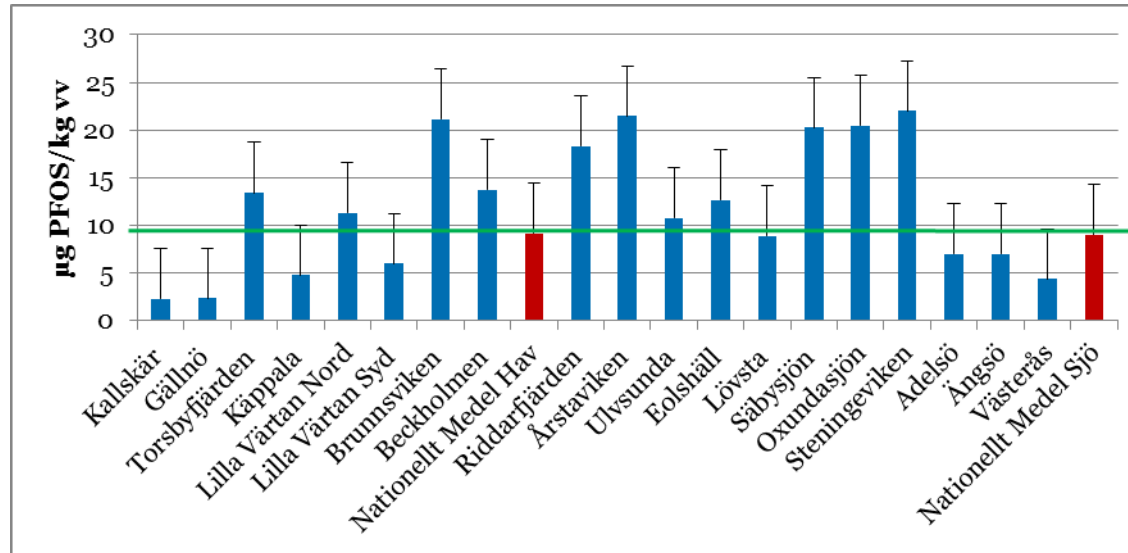

Förhöjda halter i Saltsjön och Ulvsundasjön men förhållandevis låga jmf med mer belastade områden

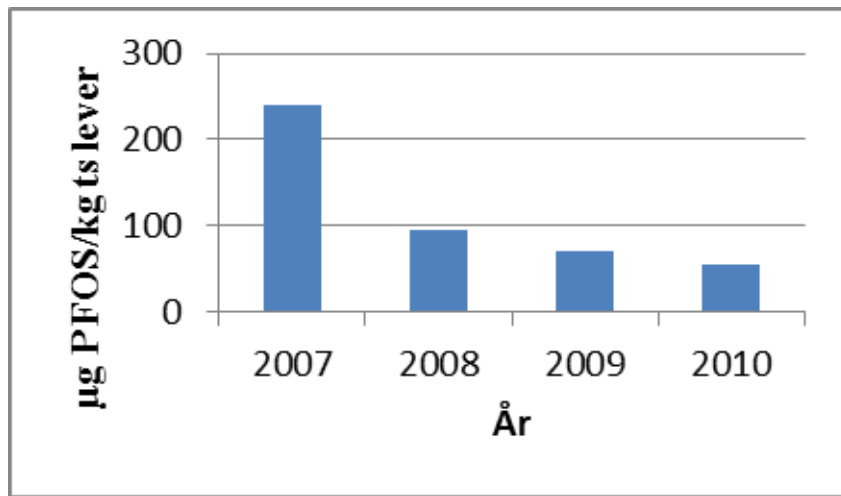
Bromerade flamskyddsmedel- halter över MKN men lägre jmf med äldre data (Hansson et al. 2006).

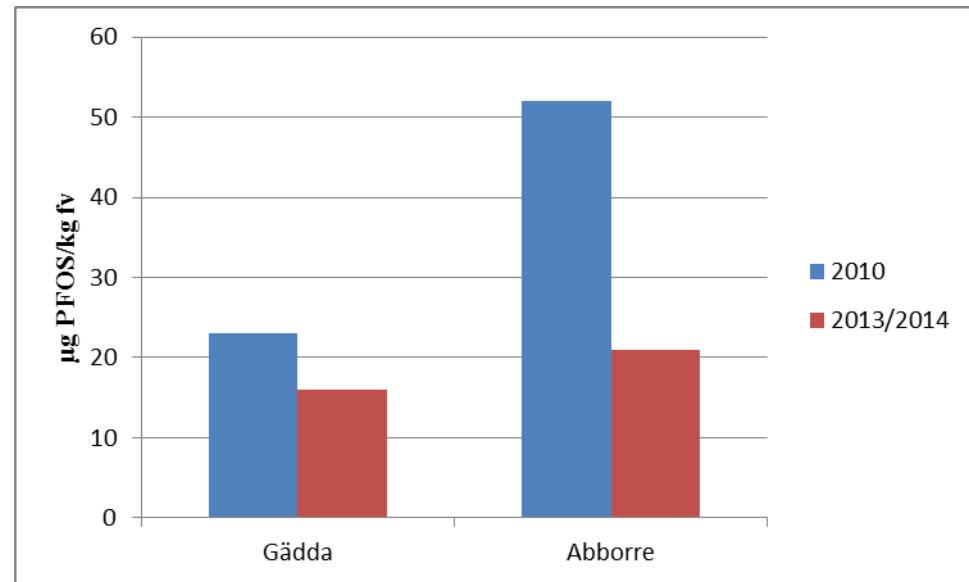
PFOS – halter över MKN i många urbana områden men överlag lägre jmf med historiska data (Järnberg et al., 2008)

Andra tecken på att PFOS-halter börjar minska i biota

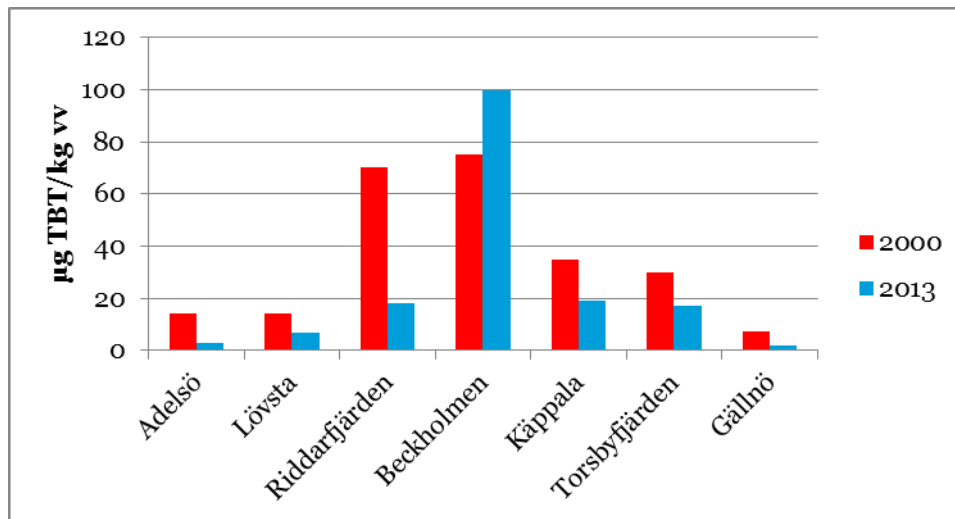
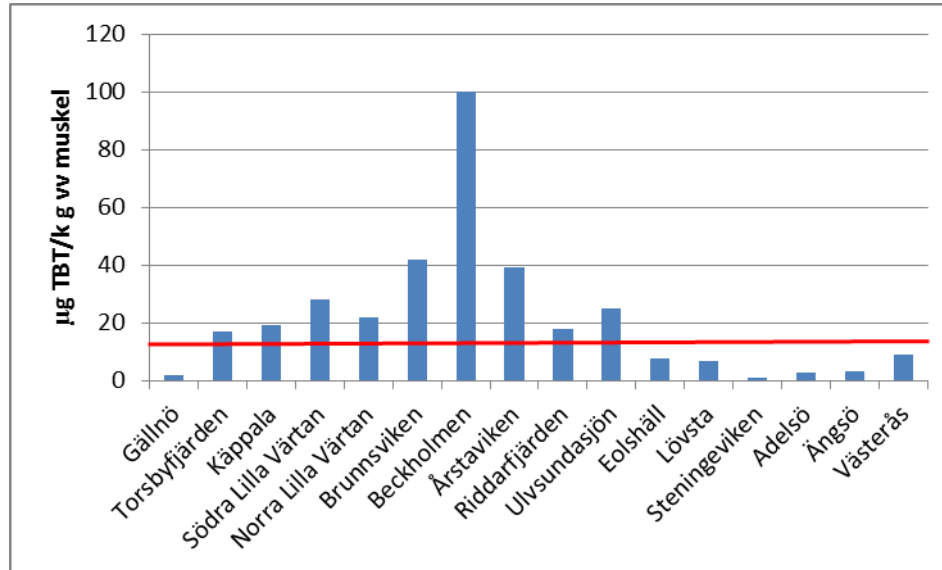

Fysingen, data från nationell miljöövervakning biotadatabasen

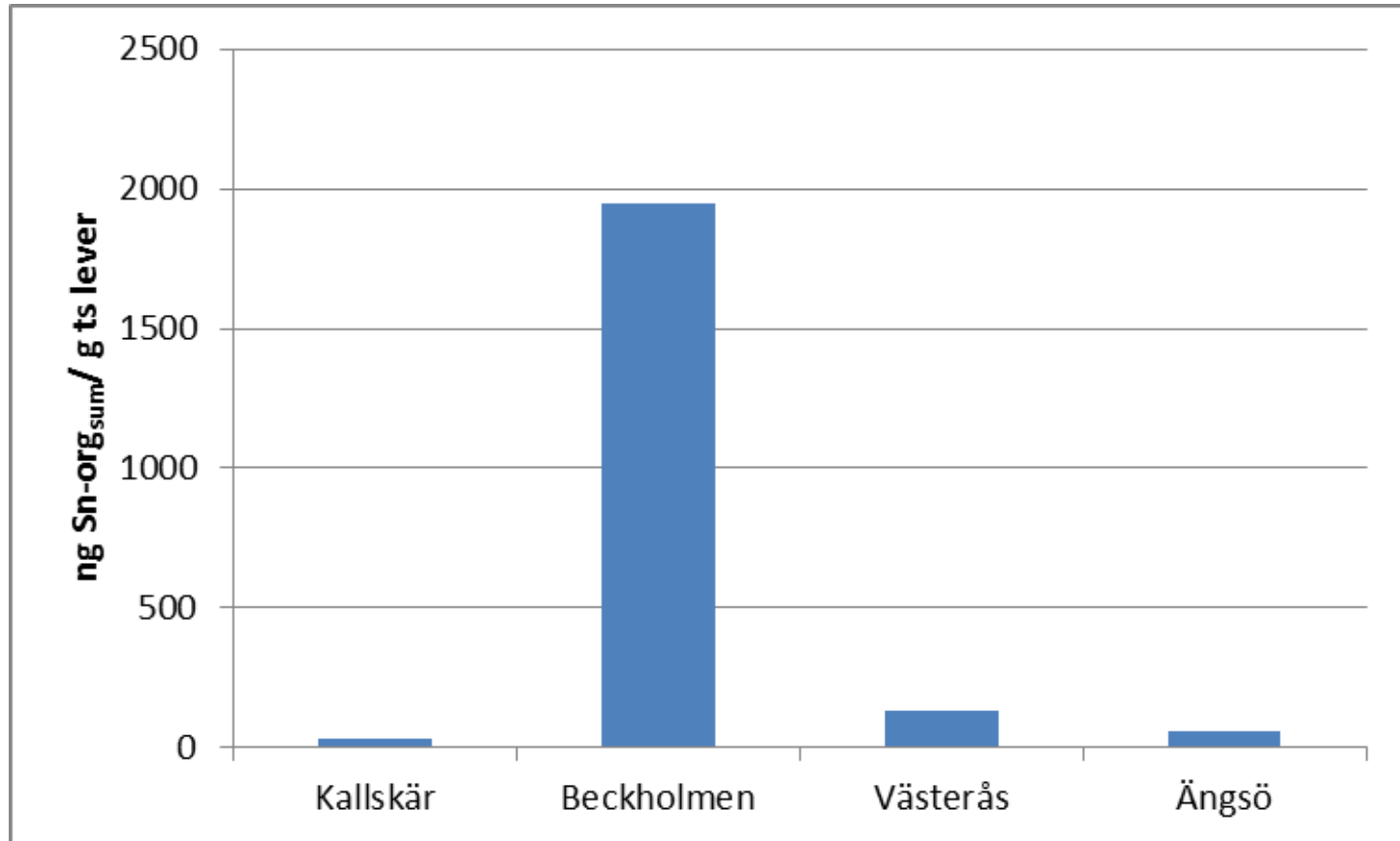

Oxundasjön (Karlsson et al., 2014)

TBT- halter över föreslaget GV i många områden – avtagande halter jmf med historiska data (Hansson et al., 2014)

Σ Sn-org₉ i lever

Från Viktor et al. (2014)

Ämnens detekterbarhet i abbormuskel (låg fetthalt)

- Lättdetekterade
 - Hg
 - Cu, Zn, As
 - PCB, HCB
 - PCDD/Fs
 - TBT
 - PFOS
- Under rapporteringsgräns
 - Cd, Cr, Ni, Pb
 - HCBD
 - BDE-209
 - HBCDD
- Nära eller under rapporteringsgräns
 - PAH:er
 - PBDE₆
 - Klorerade pesticider

Fiskens hälsotillstånd

- Låg visuell skadefrekvens (370 individer undersökta)
- Avvikelser i LSI i ett par belastade områden
- Sammanvägd bild pekar ej mot nedsatt hälsotillstånd
- Indikerar en förbättring jämfört mot tidigare studier (Hansson et al., 2006; 2014; Linderoth et al 2006) dock färre variabler undersökta i föreliggande studie

Sammanfattning

- Åtgärder ger resultat – förbud/minskad användning leder till sjunkande halter
- Det finns ”hot-spots” i regionen som behöver följas upp/åtgärdas
- Saluförd fisk från Mälaren och Stockholms skärgård - bra mat

Tack till finansiärer och samarbetspartners!

- Länsstyrelsen Stockholm
- Miljöförvaltningen Stockholm
- Svealands kustvattenvårdsförbund
- Stockholms läns landsting
- Stockholm Vatten
- Oxunda vattensamverkan
- Järfälla kommun
- Svenskt Vatten Utveckling
- Fortum Värme
- Västerås stad
- Statens Veterinärmedicinska Anstalt
- Sveriges Lantbruksuniversitet
- Stiftelsen Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning
- Alla vattenägare som upplåtit fiskevatten